

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA PT. „ROLA MEDIALNYCH I TRANSMEDIALNYCH PROCESÓW NARRACYJNYCH W IDENTYFIKACJI POSTAW PATRIOTYCZNYCH POLAKÓW” W POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI, KRAKÓW, 7–8.11.2019 R.

„Rola medialnych i transmiedialnych procesów narracyjnych w identyfikacji postaw patriotycznych Polaków” była przedmiotem obrad badaczy mediów, języka, kultury i historii, reprezentujących Polskę, Francję, Wielką Brytanię, Chorwację, Macedonię i Rosję, którzy zgromadzili się w dniach 7–8 listopada 2019 roku na konferencji w Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Działająca przy PAU Komisja Medioznawcza była głównym organizatorem tego międzynarodowego spotkania naukowców z kilkunastu uczelni. Współorganizatorami wydarzenia były krakowskie uniwersytety: Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie oraz Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. Partnerami konferencji były *Zeszyty Prasoznawcze* i Ośrodek Badań Prasoznawczych.

Referat wprowadzający pt. „Oblicza polskiego patriotyzmu” wygłosił prof. dr hab. Jerzy Bartmiński, który przypominając wiersze klasyków, m.in. Juliusza Słowackiego, Cypriana Kamila Norwida, Jana Kasprówicza, Antoniego Słonimskiego, Karola Wojtyły, Zbigniewa Herberta, mówił o etosach w narracjach tożsamościowych. Prof. dr hab. Jerzy Jastrzębski w wystąpieniu zatytułowanym „Patriotyzm, nacjonalizm, faszyzm w narracjach medialnych i dyskursach akademickich” zwrócił uwagę, że dziś nacjonalizm częściej kojarzy się z faszyzmem i ksenofobią niż z patriotyzmem. Potwierdzeniem tej tezy były wyniki badań ankietowych, które przedstawił kolejny prelegent. Prof. dr hab. Kazimierz Wolny-Zmorzyński mówił o „patriotyzmie czasów prymitywizmu”, omawiając wypowiedzi respondentów – studentów dziennikarstwa kilku polskich uczelni, którzy przyznali, że temat patriotyzmu ich w ogóle nie interesuje. Główny powód zniechęcenia i zaniku poczucia odpowiedzialności za ojczyznę profesor Wolny-Zmorzyński upatrywał w bylejakości oferty medialnej i w braku dobrych wzorów do naśladowania. O tych właśnie wzorach traktowały dwa kolejne referaty. Prof. dr hab. Iwona Hofman przypomniała znaczenie pracy Jerzego Giedroycia i omawiała rolę dziennikarza-autorytetu na podstawie analizy motywów patriotycznych w publicystyce paryskiej *Kultury*. Książd profesor Michał Drożdż z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II przypomniał słowa Papieża Polaka, który o ojczyźnie mówił, że jest „ziemią naszych upadków i zwycięstw”. Tą refleksją zakończyła się sesja plenarna, poprzedzająca międzynarodowy panel prowadzony przez profesora Jerzego Bartmińskiego, który do Krakowa zaprosił zagranicznych badaczy języka i kultury, poszukujących odpowiedzi na pytanie: „Jak biegać drogi ojczyzny?”.

Pochodzący z Wielkiej Brytanii profesor James William Underhill, reprezentujący francuski uniwersytet w Rouen w Normandii, w języku angielskim wygłosił referat zatytułowany „How we sing and speak about homes and homelands?”. Na przykładzie muzycznych utworów dawnych i współczesnych, m.in. żołnierskich piosenek z czasów wojny secesyjnej (np. *When Johnny Comes Marching Home*, słynnej

Union Dixie) i utworów Boba Dylana, Bruce'a Springsteena, Simona i Garfunkela, Profesor Underhill pokazał, jak bardzo pojęcia *dom* i *ojczyzna* różnią się w zależności od kultury i języka. W żołnierskich piosenkach wędrowiec-bohater powraca z frontu w rodzinne strony, by odnaleźć tam uznanie i wyrazy wdzięczności za swe poświęcenie, natomiast w kompozycji Simona i Garfunkela pt. *Homeward Bound* ten *dom*, do którego się tęskni, jest miejscem, gdzie czeka miłość. Piosenki, których fragmenty profesor Underhill śpiewał podczas swego wystąpienia, prezentują różne obrazy świata i opowiadają o tęsknocie za ojczyzną (*homeland*), za ojczystym językiem i za relacją z ukochaną osobą. To motywy uniwersalne, które znaleźć można w tekstach kultury w każdym kraju, a znaczenie słowa *ojczyzna* niesie duży ładunek emocji.

Powyższą tezę potwierdziły również badania pochodzącej z Francji dr Aline Viviant-Esik, która w języku polskim wygłosiła na konferencji referat zatytułowany „*Ojczyzna* we francuskim języku prasowym”. Dr Viviant-Esik reprezentowała Uniwersytet Wrocławski, a w swoim wystąpieniu przedstawiła wyniki analizy zawartości *Le Monde*, *Le Figaro* i *Libération*, ukazując ambiwalencję semantyczną leksemu *la patrie*, który w odbiorcach wywołać może różne uczucia i skojarzenia. Według prelegentki, obecnie we Francji *la patrie* jest utożsamiana z prawicowymi, konserwatywnymi poglądami. Referat dr Viviant-Esik skłonił profesora Bartmińskiego do określenia francuskiego patriotyzmu mianem *stadionowego* (w znaczeniu *okazjonalnego*). Ten wątek powracał niejednokrotnie w kolejnych konferencyjnych referatach.

Prelegenci i słuchacze z Francji przenieśli się na Bałkany za sprawą wystąpienia głównego organizatora konferencji. Prof. dr hab. Maciej Kawka wygłosił referat zatytułowany „*Ojczyzna* w języku macedońskim – w kręgu narracji historycznych”, mówiąc o tym, że w Macedonii nacechowanym emocjonalnie odpowiednikiem słowa *ojczyzna* jest *rodina*, przypominająca znany w kulturze europejskiej topos matki. Panel zakończyła dyskusja o patriotyzmie europejskim.

Druga część konferencji miała miejsce w Collegium Maius – najstarszym budynku Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie dr hab. Ryszard Filas z Ośrodka Badań Prasoznawczych UJ poprowadził panel pt. „Naród, ojczyzna, patriotyzm, kosmopolityzm w świadomości społecznej (narodowej, historycznej) Polaków. Z badań starszych i nowszych”. Przewodniczący panelu wygłosił referat zatytułowany „Wzory patriotyzmu w publicystyce i świadomości społecznej Polaków w czasach PRL. Z badań Ośrodka Badań Prasoznawczych w latach 60. i 70.”. Kolejno głos zabrał Antoni Głowacki, badacz-analityk z Centrum Badania Opinii Społecznej, który na podstawie badań CBOS zaprezentował obraz polskiego patrioty w drugiej dekadzie XXI wieku. Po tym wystąpieniu rozpoczęła się wideokonferencja, podczas której Sebastian Bykowski, wiceprezes zarządu i dyrektor generalny PRESS-SERVICE Monitoring Mediów, na podstawie analizy zawartości polskich tygodników opinii pokazał, jak zmieniały się medialne narracje dotyczące narodu, ojczyzny i patriotyzmu. Tuż po tym panelu rozpoczęły się obchody jubileuszu prof. dr. hab. Macieja Kawki. Ważnym momentem tej uroczystości było m.in. przekazanie

Profesorowi pamiątkowej księgi jubileuszowej. Kolacja u Prezydenta Miasta Krakowa, będącego patronem honorowym konferencji, zwińczyła pierwszy dzień obrad.

8 listopada poranną sesję plenarną otworzył ks. prof. dr hab. Wojciech Misztal, który mówił o wolności wypowiedzi w świetle nauczania Jana Pawła II. Prof. dr hab. Wiesław Godzic wygłosił referat zatytułowany „Piękne twarze i ponure gęby (patriotyzmu)”, w którym omawiał m.in. wyborcze ulotki i plakaty prezentujące kandydatów w wyborach parlamentarnych i europejskich w 2019 roku w kontekście *soft- i turbopatriotyzmu* (odwołując się do koncepcji dra hab. Marcina Napiórkowskiego). Dr hab. Jacek Wasilewski analizował medialne oprawy patriotyzmu, pokazując na przykładzie m.in. wizualnych metafor narracje o dumie narodowej tworzące patriotyczne wartości. Wystąpienia zagranicznych gości z Bałkanów poprzedziły panel zatytułowany „*Semper Fidelis Poloniae* – Patriotyzm Polaków na obczyźnie”.

Prof. dr Amir Kapetanović, z Instytutu Języka Chorwackiego i Lingwistyki w Zagrzebiu, w języku polskim wygłosił referat pt. „Koncept chorwackiej OJCZYZNY (między patriotyzmem lokalnym a narodowym)”. Prof. dr Dimitar Pandev z Uniwersytetu Św. Cyryla i Metodego w Skopju mówił o Polsce we współczesnej poezji macedońskiej. W języku macedońskim referat wygłosiła również prof. dr Snežana Venovska-Antevska z Uniwersytetu Św. Cyryla i Metodego w Skopju, która omawiała sposoby wyrażania patriotyzmu w mediach podczas wydarzeń sportowych w Macedonii.

Dr hab. Iwona Loewe z Uniwersytetu Śląskiego pokazywała oblicza patriotyzmu „Stacha z Warty” Szukalskiego, znanego w przedwojennym Krakowie artysty, którego aktor Leonardo DiCaprio nazywał swoim „polskim dziadkiem”. Dr hab. Inga Kawka oraz dr hab. Wojciech Prażuch mówili o patriotyzmie na uchodźstwie i o tym, jak belgijska Polonia umacniała poczucie wspólnoty z krajem w czasach zimnej wojny. Na zakończenie panelu dr hab. Anna Pachowicz przedstawiła wizerunek państwa polskiego w publikacjach prasowych w dzienniku *Le Figaro* we wrześniu 1939 roku.

Prof. dr hab. Iwona Hofman prowadziła sesję pt. „Kultura jako paradygmat symboliczny patriotyzmu Polaków”. Jako pierwszy wystąpił prof. dr hab. Jacek Dąbała z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, wygłaszając referat poświęcony patriotycznym motywom pojawiającym się w publicystyce redaktorów naczelnych oraz dziennikarzy opiniotwórczych wybranych polskich czasopism. Dr Klaudia Cymanow-Sosin z UPJPII zaprezentowała metafory polskości i narracje patriotyczne w dialogu Jerzego Giedroycia z młodymi czytelnikami. Patriotyzm Jana Matejki, Henryka Sienkiewicza i Witkacego przedstawiła dr Dorota Narewska z UPJPII, natomiast redaktor Olimpia Górską pokazała, jak wygląda „mała Ojczyzna na ekranie”, a na przykładzie nagrodzonych programów krakowskiego ośrodka telewizyjnego omówiła udane sposoby ukazania patriotyzmu w reportażach i dokumentach.

Panel pt. „Konceptualizacje patriotyzmu w polskiej historii, języku i tradycji w epoce późnej nowoczesności” poprowadziła dr hab. prof. UMCS Danuta Kępa-Figura. Zmieniający się obraz Polaków w publikacjach portali internetowych omówił dr hab. prof. Uniwersytetu SWPS Marek Kochan. Dr hab. prof. UJ Wojciech Kajtoch na przykładzie współczesnej piosenki patriotycznej zaprezentował korpus i listy frekwencyjne leksemów. Dr Edyta Żyrek-Horodyska z Uniwersytetu Jagiellońskiego

wyłosiła referat pt. „Reportażowe retrotopie. O współczesnej mitologizacji polskości epoki PRL-u”, a dr Krystyna Data z Instytutu Języka Polskiego PAN omawiała wybrane przejawy patriotyzmu w internecie.

Ksiądz profesor Michał Drożdż z UPJPII przewodniczył ostatniej sesji, zatytułowanej „Wartości polskie i uniwersalne jako determinanty patriotyzmu. Ojczyzna jako wartość”. Prof. dr hab. Ignacy S. Fiut zaprezentował dyskurs proekologiczny w polskich czasopismach, a dr hab. Małgorzata Pachowicz na przykładzie tarnowskiego dodatku do *Gościa Niedzielnego* omawiała językowe przejawy patriotyzmu w przekazach medialnych. Ks. dr Rafał Leśniczak wyłosił referat pt. „Patriotyzm czy ksenofobia? Wizerunek marszów równości w polskich tygodnikach katolickich”. Mgr Robert Zimniak w tytule swego wystąpienia „Patriotyzm (?) pseudokibiców” postawił znak zapytania, który był zapowiedzią gorącej dyskusji, jaka toczyła się po wygłoszeniu referatów. Referat pt. „Mediatyzacja (post)pamięci. Piękno jako determinanta patriotyzmu młodych Polaków”, autorstwa doktora Pawła Płanety z Uniwersytetu Jagiellońskiego, był ostatnim referatem wygłoszonym na konferencji, której partnerem były *Zeszyty Prasoznawcze*.

Magdalena Hodalska

 orcid.org/0000-0001-9620-5913